

POSTANOWIENIE

Dnia 27 lutego 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania Przedsiębiorstwa Autobusowego K. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.
z udziałem B. B. , A. S. , M. S. , L. Ż.
o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i objęcie ubezpieczeniem społecznym,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 27 lutego 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 24 lipca 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odrzuca skargę kasacyjną w stosunku do zainteresowanych A. S. i M. S. ,**
- 2. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w stosunku do zainteresowanego B. B.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 24 lipca 2018 r. oddalił apelację płatnika składek Przedsiębiorstwa Autobusowego „K.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 2 czerwca 2015 r., oddalającego odwołania płatnika składek od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. z dnia 13 listopada 2012 r. i z dnia 2 stycznia 2014 r., wydanych w sprawie przy udziale zainteresowanych B. B., A. S. i M. S. ,

ustalających podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe zainteresowanych jako pracowników płatnika oraz stwierdzających, że zainteresowani z tytułu wykonywania pracy na podstawie umów zlecenia zawartych z L. Ż. a wykonywanych na rzecz płatnika składek, podlegają na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 300 ze zm., dalej: ustawa systemowa) obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu, jako pracownicy płatnika składek, który jest także płatnikiem składek z tego tytułu.

Płatnik składek wywiódł skargę kasacyjną od powyższego wyroku, zaskarżając go w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie prawa materialnego: 1/ art. 2 Konstytucji RP, przez przyjęcie wykładni przepisu art. 8 ust. 2a ustawy systemowej stojącej w sprzeczności z zasadą demokratycznego państwa prawnego, w tym w szczególności z zasadą poprawnej legislacji; 2/ art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że definiuje on pracodawcę jako płatnika składek na ubezpieczenia społeczne za osobę wykonującą pracę na podstawie umowy zlecenia, jeżeli umowę taką zawarła z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy lub jeżeli zawarła ją z osobą trzecią i w jej ramach wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy, mimo iż definicja legalna płatnika zawarta jest w art. 4 pkt 2 lit. a, zaś rola tego przepisu sprowadza się jedynie do objęcia takiej osoby, która świadczy pracę w ramach umowy zlecenia na rzecz pracodawcy, ubezpieczeniami społecznymi w zakresie właściwym dla osoby pozostającej w stosunku pracy; 3/ art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej, przez jego niezastosowanie, podczas gdy z treści przepisu jednoznacznie wynika, że płatnikiem składek na ubezpieczenia społeczne za osobę wykonującą umowę zlecenia jest podmiot pozostający z tą osobą w stosunku prawnym uzasadniającym objęcie tej osoby ubezpieczeniem, tj. zleceniodawca tej osoby; 4/ art. 17 ust. 1 oraz art. 17 ust. 2 w związku z art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej, przez ich niezastosowanie i przyjęcie, że podmiotem zobowiązanym do obliczenia, w tym także części składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz chorobowe finansowane przez ubezpieczonego, potrącenia ich ze środków ubezpieczonego, a następnie przekazania składek do

ZUS wraz z częścią finansowaną przez płatnika za zleceniobiorcę, może być podmiot trzeci, tj. podmiot niepozostający z ubezpieczonym w stosunku prawnym uzasadniającym wypłatę wynagrodzenia i objęcie tej osoby ubezpieczeniami społecznymi, a zatem podmiot inny niż zleceniodawca ubezpieczonego; 5/ art. 18 ust. 1 w związku z art. 18 ust. 1a w związku z art. 8 ust. 2a oraz art. 4 pkt 2 lit. a oraz art. 17 ust. 1 oraz art. 4 pkt 9 ustawy systemowej, przez ich błędne zastosowanie i przyjęcie, że w podstawie wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne pracownika pracodawca ma obowiązek uwzględnić jego przychód z tytułu umowy zlecenia zawartej z osobą trzecią, jeżeli w ramach takiej umowy wykonuje on pracę na rzecz pracodawcy, mimo iż tego rodzaju przychód nie został przez pracodawcę wypłacony ani postawiony do dyspozycji pracownika i pracodawca nie jest stroną umowy cywilnoprawnej. Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i zasądzenie od organu rentowego na rzecz płatnika kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał na oczywistą zasadność skargi oraz występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego. Skarżący podniósł, że przedmiotem sprawy jest objęcie ubezpieczeniami społecznymi osób, o których mowa w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej. O ile przywołany przepis w zakresie uznania wskazanych w nim osób za pracowników był już przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego, o tyle jednak jak dotąd Sąd Najwyższy nie przeanalizował zagadnienia systemowo pod kątem tego, czy w ustawie systemowej istnieje podstawa prawna do uznania, że obowiązek naliczenia i odprowadzenia składek – w przypadku, gdy praca świadczona jest na rzecz pracodawcy, ale umowa cywilna została zawarta z osobą trzecią, która wypłaca wynagrodzenia – obciąża tego pracodawcę, w szczególności, czy tę podstawę prawną stanowi powszechnie uznany w orzecznictwie art. 8 ust. 2a ustawy. Sąd Najwyższy dotychczas nie analizował, czy w istocie co do tej kwestii nie istnieje luka prawna, a jeżeli tak, to czy dopuszczalne jest jej wypełnienie w drodze rozszerzającej interpretacji przepisu art. 8 ust. 2a ustawy systemowej.

W piśmie procesowy z dnia 26 listopada 2018 r., pełnomocnik płatnika składek wykonując zarządzenie Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 30 października

2018 r., wskazał, że wartość przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej stanowi wobec zainteresowanych A. S. - 759,14 zł, B. B. - 12.945,37 zł i M. S. - 233,58 zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398² § 1 k.p.c. skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych – niższa niż dziesięć tysięcy złotych, jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Oznacza to, że poza wymienionymi kategoriami spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych (o przyznanie i wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego), w każdej innej sprawie o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia.

Pracownik wykonujący pracę na rzecz swojego pracodawcy na podstawie umów cywilnych zawartych z osobą trzecią podlega obowiązkowo ubezpieczeniu społecznemu jako pracownik (art. 8 ust. 2a ustawy systemowej) i na tym wyczerpuje się podleganie przez niego ubezpieczeniom społecznym. Ugruntowany jest zatem w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, że sprawa o opłacenie przez pracodawcę składki w wysokości równej obciążeniu umowy o pracę i zlecenia wykonywanego na rzecz tego pracodawcy nie dotyczy objęcia ubezpieczeniem, lecz składki, gdyż przedmiotem postępowania jest jedynie ustalenie właściwej kwoty jej podstawy wymiaru (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2016 r., II UZ 10/16, LEX nr 2290405; z dnia 21 kwietnia 2015 r., II UZ 8/15, niepublikowane i z dnia 19 sierpnia 2015 r., II UZ 14/15, niepublikowane oraz wyroki z dnia 13 marca 1997 r., I PKN 43/97, OSNAPUS 1997 nr 24, poz. 494; z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266; z dnia 11 maja 2012 r., I UK 5/12, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 117; z dnia 8 lipca 2015 r., II PK 282/14, OSNP 2017 nr 6, poz. 66; z dnia 3 kwietnia 2014 r., II UK 399/13, niepublikowane i z dnia 6 lutego 2014 r., II UK 279/13, niepublikowane). W takiej

sprawie, dotyczącej poboru składki z tytułu podlegania obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, dopuszczalność skargi kasacyjnej zależy od wartości przedmiotu zaskarżenia (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2002 r., II UZ 94/02, OSNP 2004 nr 6, poz. 107; z dnia 12 stycznia 2016 r., II UZ 37/15, niepublikowane; z dnia 16 kwietnia 2015 r., I UK 470/14, LEX nr 1751284; z dnia 20 września 2017 r., I UK 342/16 niepublikowane i z dnia 2 października 2018 r., I UZ 32/18, niepublikowane).

W niniejszej sprawie płatnik składek wskazał, że wartość przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej stanowi wobec zainteresowanych A. S. - 759,14 zł, B. B. - 12.945,37 zł i M. S. – 233,58 zł. W związku tym, że wskazana w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia wobec A. S. i M. S. jest niższa od określonej w art. 398² § 1 k.p.c., skarga kasacyjna w tym zakresie podlega odrzuceniu jako niedopuszczalna (art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c. w związku z art. 398² § 1 k.p.c.).

Natomiast skargę kasacyjną w stosunku do zainteresowanego B. B. nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada dodać, że zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie

będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Skarga kasacyjna, jako szczególny środek zaskarżenia, służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego.

Przekonanie Sądu Najwyższego oceniającego na etapie przedsądu o zasadności przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w oparciu o przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga wskazania za pomocą wywodu prawnego, na kanwie jakich norm (przepisów) zagadnienie powstało, jakie są możliwe interpretacje problemu i jakie jego rozstrzygnięcie proponuje skarżący (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2009 r., II PK 66/09, LEX nr 553691). Zagadnienie prawne jest to problem, który wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego, a którego wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw, ale także dla rozstrzygnięcia konkretnej, jednostkowej sprawy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2012 r., I PK 158/11, LEX nr 1215116). Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało ono sformułowane, i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51; z dnia 11 kwietnia 2012 r., III SK 41/11, LEX nr 1238126; z dnia 31 stycznia 2013 r., II CSK 479/12, LEX nr 1293729). Obowiązkiem skarżącego jest też wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Przy powołaniu się w skardze kasacyjnej na przesłankę przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). W judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133).

Skarżący nie zdołał wykazać występowania w sprawie wskazanych przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Jak zwrócił na to uwagę Sąd Najwyższy w wydanym w sprawie ze skargi kasacyjnej tego samego płatnika składek postanowieniu z dnia 29 października

2019 r., III UK 75/19 (niepublikowanym), w judykaturze odniesiono się już do sformułowanego przez skarżącego problemu, związanego ze wskazaniem płatnika składek na ubezpieczenia społeczne w sytuacji, gdy praca była świadczona na rzecz pracodawcy na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą trzecią. Brak jest również oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, gdyż Sąd Apelacyjny w zaskarżonym orzeczeniu oparł się na jednolitej i ugruntowanej wykładni art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, przyjmowanej w judykaturze.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, pracodawca jest płatnikiem składek nie tylko w stosunku do tych osób, które wykonują na jego rzecz pracę na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia albo umowy o dzieło z nim zawartej, ale również w stosunku do osób wykonujących na jego rzecz pracę w ramach takich umów cywilnoprawnych zawartych z osobą trzecią (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2012 r., I UK 5/12, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 117; z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266; z dnia 14 stycznia 2010 r., I UK 252/09, LEX nr 577824; z dnia 22 lutego 2010 r., I UK 259/09, LEX nr 585727; uchwała z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46). Nawet przed wprowadzeniem do ustawy systemowej art. 8 ust. 2a, w judykaturze przyjmowano istnienie obowiązku łącznego traktowania w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne przychodów z umów o pracę i dodatkowych umów cywilnoprawnych zawieranych przez pracodawców z własnymi pracownikami, jeśli w ramach tych ostatnich umów pracownicy wykonywali - poza obowiązującym ich czasem pracy - te same obowiązki, które składały się na treść łączących strony stosunków pracy (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 1994 r., I PZP 13/94, OSNAPiUS 2000 nr 3, poz. 39; wyrok z dnia 30 czerwca 2000 r., II UKN 614/99, OSNAPiUS 2002 nr 1, poz. 23; postanowienie z dnia 18 listopada 1997 r., II UKN 326/97, OSNAPiUS 1998 nr 17, poz. 521).

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 lutego 2014 r., I UK 323/13 (OSNP 2015 nr 5, poz. 68) przyjął również, że użyty w art. 4 pkt 2a ustawy systemowej termin "pracodawca" należy pojmować w znaczeniu, jakie nadaje mu art. 3 k.p., uznający za pracodawcę osobę fizyczną lub jednostkę organizacyjną, nawet nieposiadającą

osobowości prawnej, jeśli zatrudnia ona pracowników. Tak zdefiniowany pracodawca jest z mocy art. 4 pkt 2a ustawy systemowej płatnikiem składek dla wszystkich pracowników w rozumieniu tego aktu, a zatem także tych, o których stanowi art. 8 ust. 2a tej ustawy, w tym dla pracowników pozostających z nim w stosunku pracy i jednocześnie wykonujących na jego rzecz pracę w ramach umów cywilnoprawnych zawartych z osobą trzecią. Umowy cywilnoprawne wymienione w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej nie stanowią bowiem samodzielnych tytułów obowiązkowego podlegania ubezpieczeniom społecznym pracownika, ani nie powodują powstania zbiegu tytułów ubezpieczenia społecznego w rozumieniu art. 9 tej ustawy. Norma art. 8 ust. 2a - przez wykreowanie szerokiego pojęcia "pracownika" - stworzyła szeroką definicję pracowniczego tytułu obowiązkowych ubezpieczeń społecznych. Tytułem tym jest łączący pracodawcę z pracownikiem stosunek pracy oraz dodatkowo umowa cywilnoprawna zawarta przez pracownika z pracodawcą lub zawarta z osobą trzecią, ale wykonywana na rzecz pracodawcy. W uzasadnieniu tego wyroku wskazano też, że dla celów ubezpieczeń społecznych zarówno wykonywanie pracy na podstawie umów cywilnoprawnych zawartych z pracodawcą, jak i zawartych wprawdzie z osobą trzecią, ale gdy praca wykonywana jest na rzecz pracodawcy, jest traktowane tak jak świadczenie pracy w ramach klasycznego stosunku pracy łączącego jedynie pracownika z pracodawcą. W przypadku takich pracowników podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne stanowi łączny przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych (art. 4 pkt 9 w związku z art. 18 ust. 1 ustawy systemowej), uzyskany z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy i wspomnianych umów cywilnoprawnych (art. 18 ust. 1 i art. 20 ust. 1 tej ustawy), zaś obowiązek obliczania, rozliczania i przekazywania składek do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych spoczywa na pracodawcy jako płatniku (art. 17 ust. 1 w związku z art. 4 pkt 2a ustawy systemowej).

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej w stosunku do zainteresowanego B. B. .

